

[K] **RECHTVAARDIG TEN OPZICHTE VAN DE
COMPONIST. BLOKFLUITIST EN DIRIGENT
FRANS BRÜGGEN.**

Terwijl dit stukje vorm krijgt, is de Canadese singer-songwriter Leonard Cohen op de radio alomtegenwoordig, naar aanleiding van zijn drie concerten in Gent. Het zal wel, dat Cohen ooit de klank van de wereld heeft veranderd. Maar dat heeft de Nederlandse dirigent en blokfluitist Frans Brügger ook. Veel méér, van hieruit gezien, en in een ander octaaf. Ook hij staat nog op het podium, ook hij is een krasse knar en eeuwig jongensachtig tegelijk.

Brügger is overigens even oud als Cohen. Beiden zijn geboren in 1934, maar verder lopen hun beider parcours uiteen, zij het in een vergelijkbare cadans. Toen Cohen zijn eerste dichtbundel uitgaf, in 1955, werd Brügger leraar blokfluit aan het conservatorium van Den Haag. Kort nadat Cohen en de zijnen in 1970 Woodstock dunnetjes hadden overgedaan op Isle of Wight, richtte Brügger het blokfluitensemble Sour Cream op. En terwijl Cohen begin jaren tachtig zijn misschien wel belangrijkste album, *Various Positions*, schreef, volbracht ook Brügger een van zijn grootste wapenfeiten: de oprichting van het Orkest van de Achttiende Eeuw. Ten slotte: Brügger werd uiteindelijk Ridder in de Orde van de Nederlandse Leeuw; Cohen werd even later, bij gebrek aan overzeese adel, bijgezet in de Rock and Roll Hall of Fame.

Zoals gezegd begon Brügger, alvorens een invloedrijke dirigent te worden, als blokfluitist – destijds een vrij exotische carrièrekeuze, zelfs voor een musicus. Ze is echter begrijpelijk in haar context: die van de ‘authentieke uitvoeringspraktijk’, tegenwoordig iets bescheidener *HIP* of *Historically*

Informed Practice genoemd. Brügggen behoort tot de jonkies van de eerste generatie pioniers van de beweging die zich vanaf de jaren vijftig tot doel stelde de ‘oude’ muziek – waar toen vooral barokmuziek mee werd bedoeld – in ere te herstellen. Dat wilde zeggen: haar uitvoeren op contemporair instrumentarium of getrouwe kopieën en met het gepaste stijlgevoel, nadat een romantische traditie van honderdvijftig jaar wellicht te veel van de oorspronkelijke stijl verloren had doen gaan. Uiteraard was het eerherstel van de blokfluit onontbeerlijk voor zo’n historisch correct barokinstrumentarium.

Destijds was de blokfluit in de klassieke sfeer niet echt ingeburgerd: de jonge Brügggen kon het wel gaan studeren aan wat toen nog het Amsterdams Muzieklyceum heette, maar zijn leraar, Kees Otten, was in Nederland de allereerste conservatoriumdocent voor blokfluit ooit. Otten behoorde overigens tot de oude pioniers van de authentieke scene. Hij speelde ook écht oude muziek uit middeleeuwen en renaissance, perioden die muzikaal gezien pas sinds kort op een min of meer systematische manier worden ontsloten.

Het elan van de oudmuziekbeweging was destijds zo groot dat de belangrijkste spelers elkaar al snel ontmoetten. Zoals de grote klavecijnist Gustav Leonhardt monkelde: “Je kon elkaar niet missen.”

Frans Brügggen.

In Brügggens geval gaf dat aanleiding tot redelijk legendarisch geworden formaties: hij speelde met Leonhardt (onder meer de opname die deze samen met Harnoncourt maakte van Bachs integrale kerkcantates), met cellist Anner Bylsma, met de gebroeders Kuijken...

Met de Kuijkens deelde de jeugdige Brügggen een later getaande passie voor hedendaagse muziek. Destijds was die combinatie van oud en nieuw niet zo ongewoon. Men zag de romantische traditie als vijand; in de oude muziek was haar invloed retrograde, in de nieuwe proactief, in beide disciplines wilde men haar wegfilteren. Dat scheidt een band. Het was trouwens een van de grootste meesters van de twintigste-eeuwse, nu historische avant-garde, Luciano Berio, die Brügggen het mooiste denkbare compliment gaf: “Hij is geen archeoloog, maar een grote kunstenaar.” Beluister ter illustratie Brügggens interpretatie van Berio’s *Gesti*.

‘Interpretatie’ is overigens geen vies woord voor Brügggen – daarin onderscheidt hij zich van menige stilistische collega, voor wie er precies één juiste lezing van een werk bestaat die alleen maar achterhaald moet worden. Brügggen: “Interpretatie is niet te vermijden. Dat hangt samen met een persoonlijkheid. (...) Mijn eigen stijl karakteriseren kan ik niet, ik vind dat anderen dat moeten beoordelen. Het mooiste zou ik vinden dat ik rechtvaardig zou zijn ten opzichte van de componist.”

Als blokfluitist al wereldberoemd drukte Brügggen ook als dirigent zijn stempel op het oudmuziekbedrijf. Met zijn in 1981 opgerichte Orkest van de Achttiende Eeuw ging hij precies om zoals hij met zijn instrument had gedaan: als een onderzoeker die de componist wil respecteren, maar tegelijk als een uitvoerder die het onontkoombaar interpretatieve, dus subjectieve element van wat hij doet, niet probeert te ontkennen. De naam van het orkest lijkt op het eerste gezicht misschien inspiratieloos, eerder naar archivering dan naar artistieke verwijzing. Op het tweede gezicht is hij erg goed gevonden. De achttiende eeuw omspannt immers de hele carrière van Bach, Händel en andere grootmeesters van de barok, maar ook het leven van Mozart en bijna dat van Haydn. Van de première van Purcells *Dido en Aeneas* tot die van Beethovens *Eerste Symfonie*: met de literatuur die je zo omsluit, hoef je je niet te vervelen.

Zelf associeer ik Frans Brüggen als dirigent vooral met Joseph Haydn, simpelweg omdat het door een Haydn-plaat was dat ik met zijn werk als dirigent kennismaakte: de symfonieën nummers 88 en 89 en de concertante symfonie in Bes, opgenomen tussen 1988 en 1997 en uitgegeven bij Philips (462 602-2). Hoe Brüggen en zijn Orkest van de Achttiende Eeuw hier tegelijk laten horen waar Haydn vandaan kwam (het concerto grosso van de laatbarok); waar hij naartoe ging (de hele vroege en glimpen van de latere Beethoven zitten in deze muziek vervat); en hoe hij zich tot Mozart verhiel (als gelijke); dit alles zonder zich ook maar één moment als een docent of als betweter voor te doen: dat is kunst en ambacht van het allerhoogste gehalte. Een onschatbare bijdrage aan de “piramide van zang en klank” die naar het woord van Wannes Van de Velde in de loop van de eeuwen is opgericht.

RUDY TAMBUYSER

Bij Teldec is de twaalfdelige cd-reeks “Frans Brüggen Edition” uitgegeven, waarop Brüggen te horen is als blokfluitist.

Op de website van het Orkest van de Achttiende Eeuw staat een uitgebreide discografie van Brüggen's werk als dirigent: www.orchestra18c.com/discograf.htm.
